

ALAR

Periodic al Asociației Liga Albanezilor din România
Periodik i Shoqatës Lidhja e Shqiptarëve të Rumanisë

Prietenul albanezului Miku i shqiptarit

Director: Oana MANOLESCU

Anul XII - Nr. 129-130 - Iulie-August 2012

www.alar.ro

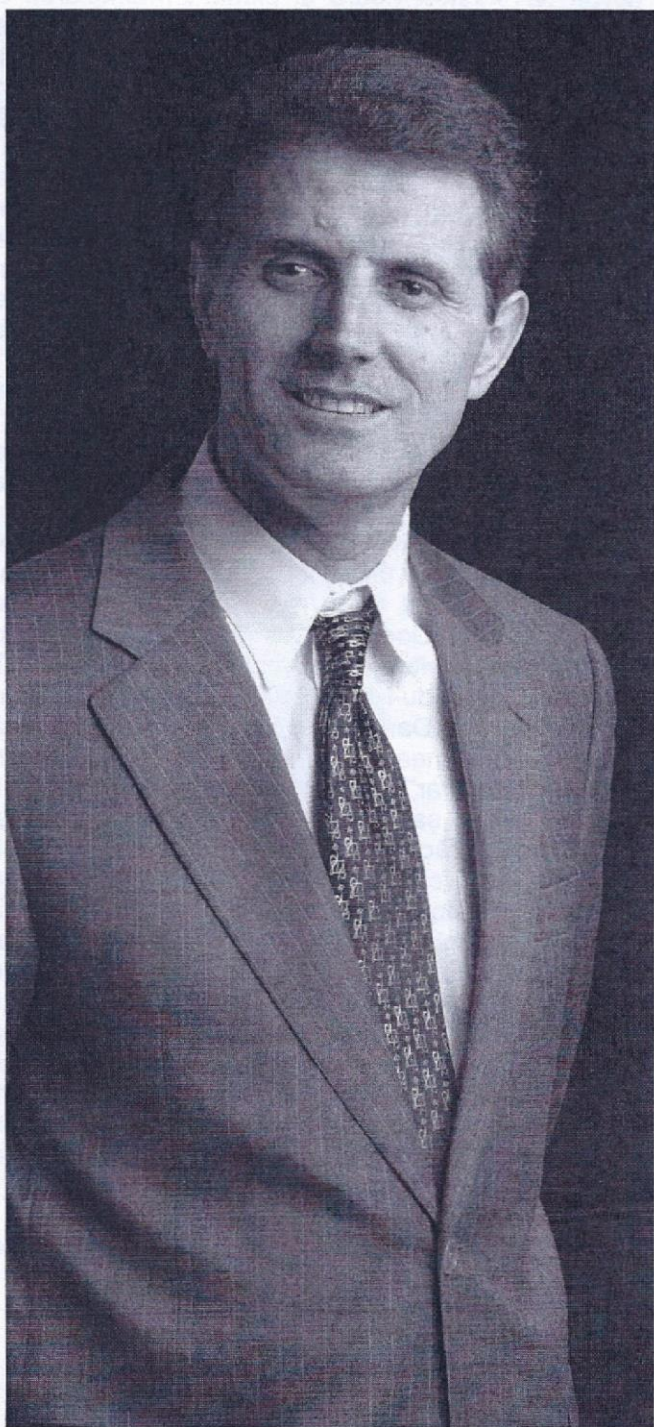

Albania - Centenarul Independenței

Shqipëria - Njëqindvjetori i Pavarësisë

“Afinitățile culturale dintre popoarele noastre sunt unice în Europa”

Interviu cu scriitorul albanez Gjekë Marinaj (Dallas, Texas)

Exponent al unei categorii speciale de intelectuali albanezi – cei formați în străinătate, înainte și după 1991, G. Marinaj se dovedește o personalitate extrem de complexă. Autor de texte literare premiate în Albania și SUA, el împletește cariera didactică la o prestigioasă universitate americană cu cea de scriitor. Foarte apreciat (Ismail Kadare a avut numai cuvinte de laudă la adresa lui), Marinaj are un scris compact, încărcat de sensuri filosofice, și aduce în poezia albaneză ecouri ale liricii americane contemporane.

Marius Dobrescu: De fapt, cine este profesorul și scriitorul Gjekë Marinaj?

Gjekë Marinaj: Întotdeauna am considerat un privilegiu special să împărtășesc cu studenții mei ceea ce știu. Iată de ce nu am fost niciodată mulțumit cu exigențele elementare pe care mi le-am propus în profesie. Aptitudinea de a înțelege sub toate aspectele subiectul pe care-l ai de tratat și competența deplină de a transmite esența sa studenților te fac să te simți un bun profesor. Dar numai atât. Eu încerc însă să merg mai departe, să fac imposibilul, pentru ca studenții mei nu doar să cunoască profund subiectul respectiv, ci să se și atașeze de el.

Altfel nu se poate crea baza aceea sănătoasă de cunoștințe de care studenții trebuie să dispună în abordarea cu succes a diferitelor situații din viață. Muncesc cu seriozitate, pentru că numai însușirea profundă a cunoștințelor le formează competența necesară pentru a putea fi niște specialiști apreciați în domeniul lor, în artă, știință sau celelalte domenii pe care și le-au ales.

Însă structura mea interioară, de poet, este un compus social poliedric. Acolo se află înglobate aproape toate experiențele mele personale și interpersonale. Tocmai acest fenomen complică puțin posibilitățile mele de a mă delimita exact ca poet și om. Viața mea a fost împărțită în două părți aproape egale de centrifuga destinului și dominată de două cicluri de rotație relativ rapide și chinuitoare,

care nu sunt sinonime nici în plan temporal, și nici în cel spațial cu ceea ce merită omul contemporan.

Ceea ce apropie cei 25 de ani petrecuți în Albania, anul petrecut în Muntenegru și Serbia și pe cei aproape 21 scurși aici, în America, are mai curând un sens logic decât unul numeric. Numărul diplomelor universitare sau al gradelor științifice pe care le-am acumulat, cel al premiilor literare și al cărților editate etc. are pentru mine o valoare aproape secundară. O valoare esențială are, în acest sens, ceea ce pot face cu ele pentru binele umanității. Nu numărul sau gloria pe care o aduc. În acest spirit, eu sunt și rămân suma absolută a contribuției pe care o dau operele și acțiunile mele personale, creative și profesionale, la efortul colectiv de a da lumii un impuls pozitiv înainte.

MD: Puteți să ne vorbiți câte ceva despre viața dvs. din Albania înainte de a vă părăsi țara natală?

GJM.: Dumnezeu și Albania se regăsesc în detalii. Pentru oricine, această idee poate părea oarecum paradoxală, dar pentru mine este foarte semnificativ ca și concept filosofic, pentru că eu însumi sunt un detaliu al lui Dumnezeu și al Albaniei. Dumnezeu mi-a oferit posibilitatea de a mă naște. Albania m-a crescut și mi-a dat aptitudinea de a crea. Dar regimul comunist din vremea aceea se temea de creația literară și artistică pe care nu o putea controla sau cenzura și așternea o ceață groasă în jurul fiecărui autor. Conștiința îmi spunea însă că, în limita acestor granițe, puteam să-mi controlez mișcările. Am depășit așadar limitele impuse cu poezia "Cali". Din acel moment viața mea a trecut prin așa de mari schimbări, încât pentru prima oară acțiunile mele au început să dețină controlul asupra mea. Pentru un moment, universul meu interior și cel exterior au căpătat aspecte apocaliptice. Realitatea mi-a schimbat existența într-o noapte întunecoasă. Legile termodinamicii eu-lui meu m-au convins să-mi încredințez propriul "întuneric" întunericului nopții reale în 12 septembrie 1990. Am devenit coleg de drum cu noaptea și, din fericire, "lumina" ne-a găsit în dimineața următoare la Podgorica (*Muntenegru, M.D.*).

MD: A fost o aventură, ceva asemănător cu fuga din infern. Povestiți-ne câte ceva despre această acțiune atât de periculoasă, care v-a schimbat complet cursul vieții.

GJM: Indiferent de contextul istoric sau politic în care s-a desfășurat acest fapt, plecarea ilegală din țara natală este mereu un infern pământean. În cazul meu, el a fost compus din două elemente interne, care, la o analiză amănunțită, aparțin sentimentului de păcat și de răspundere auctorială. Ambele se supun unui fenomen emoțional și intelectual complex. Deoarece acest fenomen creează o corespondență între inocența interioară și formele

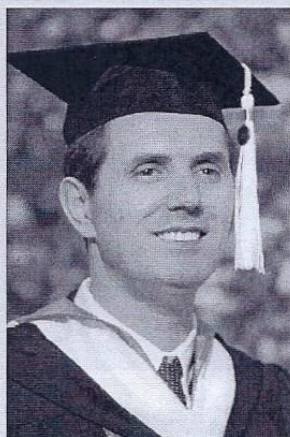
Împreună cu soția, Dușița

punitive externe, pot spune că el poate fi clasat și considerat, cel puțin sub aspect lingvistic, drept o acțiune riscantă. Este clar că noțiunea de sancțiune aduce un mesaj neliniștitor în interiorul structurii logice când întreprinzi asemenea acțiuni, iar consolidarea procedurilor juridice ale vremii se reflectă complet subiectiv și discriminant.

Eu consider că sufletul se naște și se formează din visurile și dorințele omului; apoi renaște în creație, ca martor al experienței de până atunci. Altfel stau lucrurile cu gândirea. În asemenea ocazii dramatice, ea este ori curată, ori tulbură. Tulbură când se află la dispoziția dorințelor sau a pericolelor, curată când acționează independent de ele. Pentru că gândirea și spiritul meu se aflau în imperiul tristeții, am fost obligat să transform și sentimentul păcatului într-un factor de supraviețuire. Conceptele pe care am sprijinit această concluzie ar fi mai clare și mai credibile dacă ar fi privite în lumina teoriei evoluționiste a lui Darwin. Nu era doar ambientul cel care trebuia înfruntat ca să supraviețuiesc; trebuia să-mi înving și sentimentul de vină, durerea pe care am simțit-o pentru că lăsam în urmă familia, prietenii și patria.

MD: Ați început, în SUA, o viață nouă: studii, carieră universitară, viață de familie etc. Cum a decurs această renaștere a dvs. în "țara tuturor posibilităților", în America?

GJM: Încă din faza embrionară a acestei noi vieți, cum îi spuneți și dvs., am observat o pornire instinctivă spre necesitatea de a trăi. Înainte de a ajunge în America, caracteristica dominantă a personalității mele a fost un dinamism tineresc. Gândind în perspectivă, mă tem că prima jumătate a vieții mele a fost subiectul unei energii vitale virtuale, poate chiar falsă. În cel mai bun caz, ea a fost mai mult expresia de viață a impulsurilor tinereții, decât a unei rațiuni reci. Din fericire, totul s-a schimbat mai ales după ce am cunoscut-o pe soția mea. Dușița și cu mine vom serba în noiembrie, anul acesta, 20 de ani de la căsătoria noastră. Am creat împreună o viață de familie care reflectă în întregime concepția

Gjekë Marinaj

Viitorul poet s-a născut la Brrut (zona muntoasă Malësia e Madhe), Albania, în anul 1965. A publicat câteva volume de poeme, proză, critică literară și traduceri. A absolvit, în anul 2001 Facultatea de Științe Generale (Associate in

Science) la Brookhaven College. Patru ani mai târziu, a absolvit studiile Școlii de Arte și Umanism (Bachelor of Arts in Literary Studies: Magna Cum Laude) la Universitatea din Dallas, Texas. Actualmente este doctorand în filosofie la aceeași universitate. În anul 2003 a primit Premiul "Pena e Artë" a Societății Scriitorilor Albano-Americani, iar în 2006 i-a fost acordat Premiul Întâi pentru Poezie al revistei literare americane "Sojourn". Centrul Internațional de Cultură de la Tirana l-a onorat cu Premiul "Pjetër Arbënor" pentru literatură în anul 2008. În data de 30 ianuarie 2012 a primit, din partea Companiei Mediatice Nacionale, Premiul Albanian BookerMan în literatură pentru crearea conceptului de Protonism (o nouă teorie literară și filosofică). Gjekë Marinaj este profesor de limbă și comunicare engleză și literatură universală la Richland College, Dallas (Texas), unde s-a stabilit împreună cu Dușița, soția lui (născută în România).

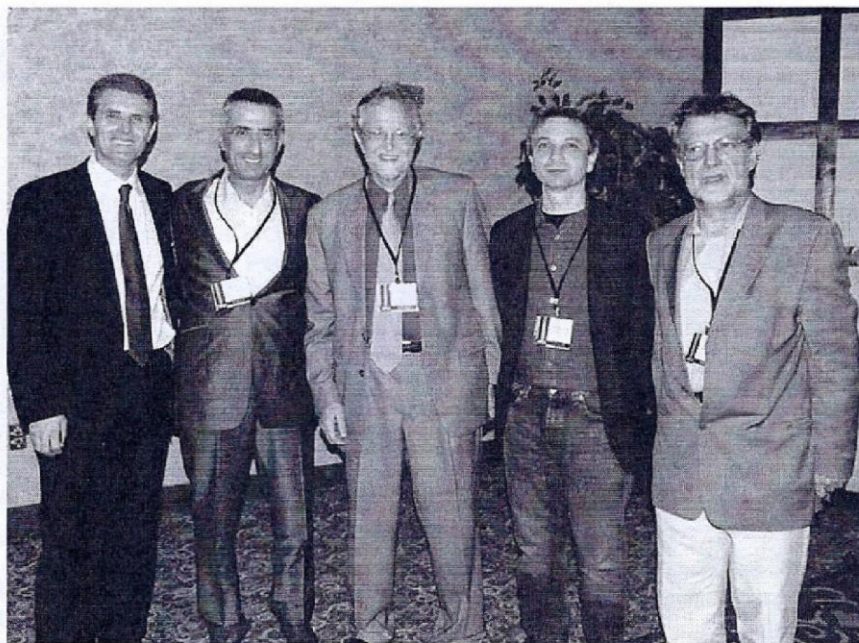
noastră comună asupra valorilor contemporane, care este pentru noi motivul unei plenitudini absolute. Asta ne permite să gustăm din plin rezultatele pe care le aduce o viață stabilă și fericită.

MD: Sunteți, în acest moment, un poet cunoscut în Albania și în afara ei. Când ați înțeles că vă puteți exprima deplin prin poezie, erăți încă în Albania?

GJM: Întrebarea aceasta este parte dintr-o dezbateră filosofică mai veche și mai complicată. Eu înțeleg aceasta ca pe o paranteză la întrebarea cărui fenomen i-am răspuns mai întâi și mai întâi: dorinței de a mă exprima prin poezie sau faptului că știam că aș putea să mă exprim prin ea. Dorința mi s-a născut în copilărie, când eram în Malësia e Madhe. Cu trecerea timpului am înțeles că un asemenea proces nu poate fi limitat doar de teoria expresivității artistice sau de progresul evoluției psihice a creatorului. Acolo intră în joc și factorul abilității spirituale, care este în situația de a oferi o reflectare spontană a exigențelor personale față de forța poetică. Oricât de teoretică sau morală pare această idee, ea este bazată pe psihologia juvenilă, pe dorința de a imita natura în "producția" de lucruri frumoase și utile omului. Această dorință sau nevoie de a te exprima poetic a început și se va sfârși odată cu dispariția poetului din mine.

Iar părții centrale a întrebării dvs., când am înțeles că mă pot exprima prin poezie, cred că nu-i pot răspunde cu precizia pe care o merită. Sunt conștient că în fața tentației de a exprima ceva obiectiv în vers, probabilitatea unei exprimări inteligente față de subiectul în discuție trebuie să aibă cel puțin una sau mai multe posibilități de a adera la sensul pozitiv al realității. În acest context, trebuie să acceptăm că încercările de a desăvârși arta poetică în zilele noastre sunt reflectarea idealului creator și părții expunerii celei mai credibile a evoluției individuale a poetului, care este încrederea în sine. Această încredere rămâne, pe de o parte, o sfidare permanentă în fața exigențelor pe care le am în munca de creație, dar pe de altă parte o văd ca pe o satisfacție filosofică, o capcană pentru meditația metafizică și un epicentru al existenței muzei mele poetice.

Această ambiguitate rezistă și pentru că poezia își acceptă sarcina dificilă și riscantă de a se integra în problemele încă nerezolvate privind contrapunerea frumos-urât, izolare personală-libertate de expresie, viață poetică-pierderea posibilității de a o păstra în echilibru. Experiența mea personală dovedește că nu orice tentativă care începe ca filosofie sfârșește ca artă. Drept pentru care orice răspuns definitiv din partea mea la întrebarea dvs. ar fi mai mult un fenomen care se învârtă pe orbita unei ipoteze, poate justificată, dar oricum o ipoteză în cel mai filosofic sens al cuvântului.

Marinaj alături de câțiva confrăți poeți

MD: Cred că poezia dvs. este influențată, poate nu numai ca formă, de poezia americană contemporană. Cum vedeți această influență?

GJM: Eu consider că ar fi corect să spunem că poezia mea este influențată de viața americană. Poezia americană nu mai poate fi considerată poezie a unui popor indigen, pentru că ea a strâns între granițele ei poeți de pe întreg mapamondul. În această țară sunt cultivate peste 500 de forme poetice de un mare număr de poeți, ceea ce i-a făcut pe oficialii de la statistică să renunțe la comunicarea unui număr exact. Oricum, în poezie, America rămâne un epicentru al ciudațeniilor și nu poate fi clasificată sau imitată de nimeni. Faptul că poezia mea reflectă viața americană sau aparține școlii americane de poezie mărturisește că trăiesc aici ca cetățean și poet american. Eu iubesc și sunt în slujba tuturor oamenilor pentru că aceasta este una dintre principalele calități morale, sufletești și artistice ale poezilor. Și cum ar putea fi diferită poezia mea, când America este atât de umană cu toată lumea? Nici poezia mea nu poate fi discriminatorie față de niciun subiect onorabil și sincer din lumea în care trăim. America a fost cea care m-a învățat că discriminarea este un virus primejdios, foarte contagios și greu vindecabil. Cu alte cuvinte, poezia mea este un indicator al vieții americane pentru că este o creație care se energizează chiar din ea.

MD: Vorbiți-ne puțin despre premiile literare pe care le-ați primit până acum.

GJM: Premiile cu care am fost onorat le consider atât importante, cât și periculoase. Eu le utilizez ca materiale sau trepte puse în slujba arhitecturii creației mele. Deci, nu lenevesc la umbra lor, ci construiesc avându-le ca bază. Sunt conștient că

premiile literare îți pot adormi conștiința și, dacă nu ești atent cu ele și-ți pierzi echilibrul, te dislocă din realitate, invitându-te să meditezi asupra creației tale, în loc să te concentrezi asupra proiectelor pe care le țiiești. Istoria a arătat că celebritatea a distrus creatori literari, nicidecum discreția sau modestia. Acesta este un fapt care uneori îmi atrage atenția.

MD: Cum ați vedea traducerea unui volum din poemele dvs. în limba română?

GJM: Afinitățile culturale dintre popoarele albaneze și române sunt unice în Europa. Sper ca poezia mea să contribuie și ea la creșterea acestor valori reciproce. Aș fi bucuros să colaborăm la acest proiect, căci, fără traducători de calibrul dvs., literatura mondială nu ar fi fost ceea ce este ea azi.

MD: În final, trebuie să spun că dvs. sunteți fondatorul Protonismului. Cum poate fi definită această teorie literară și filosofică?

GJM: Protonismul, ca percepție și terminologie, se bazează pe elementele științifice ale chimiei și fizicii, mai exact pe cuvântul *proton* care, ca parte a nucleului atomului, are o încărcătură electrică pozitivă. Ca teorie literară și concept filosofic, Protonismul cercetează ipoteza cunoașterii în sens metafizic și al cunoașterii incomplete în sens filosofic. Cele cinci principii ale Protonismului sugerează că fiecare critică literară trebuie să înceapă și să continue grafic din dreapta lui zero.

Marius Dobrescu